

στήμη. Ἡ ἐπιστήμη ποτὲ δὲ γυρεύει νὰ μπειε στὸ βάθος (νόημα) τῶν φαινομένων—γυρεύει μόνο νὰ ξετάσει τὴ σκέψη τῶν φαινομένων, νὰν τὰ συγκρίνει καὶ νὰν τὰ παραβάλλει. Καὶ παίρνοντας τὰ ἔργα τῆς Τέχνης ἢ Ἐπιστήμης ἀρνῆθηκε νὰν τὰ ξετάσει μόνονα τους, ἀνεξάρτητα. Ἡ ἐπιστήμη μᾶς λέει πὼς ἔργο Τέχνης παρμένο δίχως καμιὰ σκέψη μὲ κείνονε ποὺ τὸπλασε, μὲ τὸν καλλιτέχνη, ἢ μὲ κείνονε ποὺ τὸ δέχεται, μὲ τὸ θεατὴ, δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ ἓνα πανὶ μουντζουρωμένο μὲ μπόγια, ἢ μιὰ σειρά ἀπὸ λέξεις κ' ἤχους. Καὶ στὴν ἐπιστήμη ἀνοιχτήκαν δυὸ δρόμοι γιὰ νὰ ξετάσει τὴν Τέχνη. Ἐἴτε νὰ ξετάσει τὴν ψυχολογικὴ συγκίνηση, ποὺ αἰσθάνεται ὁ θεατὴς, ὁ ἀναγνώστης, ὁ ἀκουστὴς ὅταν δέχεται καλλιτεχνικὴς ἐντύπωση, εἴτε νὰ ξετάσει τὴν ψυχολογικὴ συγκίνηση ποὺ αἰσθάνεται ὁ καλλιτέχνης ὅταν πλάθει τὸ ἔργο του. Κ' ἡ ἐπιστήμη δὲ μᾶς ξήγησε τί εἶναι ἡ Τέχνη, γιατί ποτὲς δὲν ἔφτασε στὰ βάθη της.

Ἀλήθεια, κάθε μιὰ ἀπ' αὐτὲς τίς θεωρίες ἔχει καὶ τὰ συμπεράσματά της. Ἡ τέχνη μᾶς δίνει ἀπόλαυση—ποιὸς τὸ ἀρνιέται; Ἡ Τέχνη ἐξευγενίζει τοὺς ἀθρώπους—κι αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια. Καὶ πάλι, πὼς πολλὲς φορὲς ἡ Τέχνη φαίνεται νὰ μὴν ἔχει κανέναν ἄμεσο σκοπὸ, νὰ μὴν ἔχει φανερὴ χρησιμότη—ἔχουμε χίλια παραδείγματα. Τί εἶναι ἡ Τέχνη; Πὼς μπορεῖ ν' ἔχει σκοπὸ, καὶ νάναι κι' ἄσκοπη; Πὼς μπορεῖ νὰ ἐνώνει τοὺς ἀθρώπους καὶ μαζὶ τὸν ἴδιο καιρὸ νὰν τοὺς ξεχωρίζει; Νὰ ὑποχρεώνει δηλαδὴ τὸν καλλιτέχνη γιὰ νὰ μακραίνει ἀπ' τοὺς ἀθρώπους;

Σ' αὐτὰ τὰ ζητήματα ἡ ἀθρώπινη λογικὴ, ὅπως εἶναι σήμερα, δὲν μπορεῖ ν' ἀπαντήσει. Μᾶς μένουν ἄλλα μέσα. Τὸ ψυχόρμητο, μιὰ μέθοδος ποὺ τὴν ἔχουν μεταχειριστῆ σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες φιλόσοφοι, σκεπτικιστὲς, ὅλοι ποὺ γυρεύουνε νὰ λύσουν τὰ προβλήματα τῆς ὕπαρξης. Καὶ παραφράζοντας μιὰ σκέψη τοῦ Σοπενάουερ μποροῦμε νὰ ποῦμε: ἡ Τέχνη εἶναι ἡ γνώση τοῦ κόσμου, μὲ τὰ μέσα ποὺ βρίσκει ἡ κρίση μας. Ἡ Τέχνη εἶναι ὅ,τι λέμε σ' ἄλλους κλάδους τῆς σκέψης, ἀποκάλυψη. Τὰ ἔργα τῆς Τέχνης εἶναι ἀνοιχτὲς πόρτες τῆς Αἰωνιότητος.

Αὐτὲς εἶναι πάνου κατου σὲ λίγα λόγια οἱ ἰδέες ποὺ ἔχω ἐγὼ γιὰ τὴν Τέχνη, καί γι' αὐτὸ ἔργο ποὺ εἶναι μόνο «ὠραῖον» γραμμμένο ἀπὸ καλλιτέχνη ἀμὲ μόνον τὸ σκοπὸ γιὰ νὰ εἶναι ὠραῖον, γιὰ μὲνα δὲν

εἶναι ἔργο τέχνης, μὰ κατ' ἄλλο, ψόφιο. Τέτοιο ἔργο μέσα του ποτὲς δὲν κρύβει οὔτε μυστήρια, οὔτε πρόβλημα ἀπὸ κείνα ποὺ βραχνίζουν τὴν ἐνθουσιαστικὴν καὶ ποτὲς δὲ φανερῶνει τίποτα παρὰ μόνον ποὺ εἶναι πέρα γιὰ πέρα ἄχρηστο. Σὲ τέτοια ἔργα φιλοσοφία οὔτε μπαίνει, οὔτε βγαίνει. Εἶναι ἀψύχα, ψόφια. Οἱ ἀπλοὶ «ζωγράφοι τῆς ζωῆς» σὲ λίγα χρόνια, ὅταν τελειοποιηθῶνε φωνόγραφοι, κινηματογράφοι, φωτογραφία κ.τ.λ. θὰ γίνουν κι' αὐτοὶ πέρα γιὰ πέρα ἄχρηστοι, γιατί τότες θὰ μπορεῖ καμιὰ κανούρια μηχανὴ (ένωση φωνόγραφου καὶ κινηματογράφου) νὰ μᾶς παρουσιάσει πιά πιστὰ ἐπὶν κόσμον μὲ τὰ σχήματα καὶ τὰ χρώματα ὅσων ποὺ τὰ βλέπουμε. Ἐνῶ κείνο ποὺ περνᾷ μέσα ἀπ' τ' ἀπόμακρα βάθη τῆς ἀθρώπινης ψυχῆς, κείνο ποὺ πλέκει σ' ἓνα ἄλυτο κόμπο τίς ἀθρώπινες καρδιές, κείνο ποὺ κομματιάζει μοῖρες καὶ κουρελιάζει ζωὲς, κείνα τὰ μυστήρια ποὺ ὀνομάζονται Ἀγάπη, Θάνατος, Μίσος—καμιὰ μηχανὴ, καμιὰ ζουγραφία δὲ θὰ μπορέσει νὰ μᾶς τὰ παραστήσει. Γιατί εἶναι πράματα ποὺ δὲν τὰ βλέπουμε, ποὺ δὲ μπορεῖ νὰν τὰ περιγράψουμε, μὰ μόνον νὰν τὰ προαιστανόμαστε. Καὶ μόνον σὲ κείνη τὴ στιγμῆ, ποὺ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα μυστήρια, σ' ἐκείνη τὴ στιγμῆ ποὺ ὀνομάζεται Δημιουργία, κάπου κάπου ἀνοίγουνται μπροστὰ μᾶς ἔθυσσοι, καὶ μέσα σὲ χάος, σὰ φλόγα ἀστραπῆς—προαιστανόμαστε καὶ προβλέπουμε πράματα καὶ μυστήρια, καὶ ἔπειτα μποροῦμε νὰν τὰ μεταδώσουμε στὸν κόσμον ὄχι μὲ τὰ καθημερινὰ μᾶς λόγια, μὲ τὴν καθημερινὴ μᾶς γλώσσα, μὲ τὴν καθημερινὴ μᾶς λογικὴ, μὰ μὲ κείνη τὴ γλώσσα, μὲ κείνο τὸ μεταδοτικὸ μέσο ποὺ σήμερα ὀνομάζεται «σύμβολον».

Μόνα 25. X. 06.

ΜΙΧ. ΛΥΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΟ ΚΛΑΙΡΧΕΝ ΜΟΥ

I

Ἔγυρε ὁ ἥλιος μέσ' σὴν δύση,
Ἐκέπασαν ἦσκιον τὰ βουνά,
Τὰ πουλλιά πᾶσαν τὸ σκοπὸ τους,
Μόνον ἡ ψυχὴ μου ἀγρυπνᾷ
καὶ πνίγεται μέσ' σὴν λαχτάρα.
Κι' ἐνῶ τ' ἀστέρια τρεμουλιάζουν
καὶ φιλιὰ στέρνουν στὰ λουλούδια!
Ἄχ! καὶ ἡ ψυχὴ μου λαχταρᾷ
καὶ πλέκει γιὰ τὰ σὲ τραγούδια.

μαρα, καὶ οἱ κοπελοῦδες τὴν ἀκολουθήσανε τρέχοντας.

— Πρέπει, εἶπε ὁ γέρος, νὰ κάμουμε λίγη τουαλέτα, σὰ στὸ σπίτι μας...

Ὁ Ἀστακόφφ ἐχαμογέλασε. Τὸν ξάφνιασε ἡ ὄψη τῆς Μαρίας. Ποτὲ δὲν εἶχε ἰδωμένα ὁμορφιά περσσότερο ρούσικη καὶ τόσο παρᾶξενη. Ἐανᾶρθε σὲ λίγο κ' ἔκατσε στὸ σοφὰ ἀκίνητη. Σήκωσε μόνονα λίγο τὰ μαλλιά της, μὰ δὲν ἄλλαξε φῶρεμα. Ἡ ὄψη της εἶτανε περσσότερο ἄγρια παρὰ περῆφανη: τὸ κούτελό της πλατὺ καὶ χαμηλό· ἡ μύτη της ἴσια καὶ κοντὴ· ἓνα χαμογέλιο πλανιότανε μόλις στὰ ὄμορφα της χεῖλια. Στὸ ἀλαφρὸ σούφρωμα τῶν ἰσιωνε φρυδιῶνε της μαντευότανε κάπια καταρρόνια, καὶ τὰ μαῦρα της μεγάλα μάτια τὰ κράταε πάντα χαμηλωμένα. «Τὸ ξέρω, φαινότανε πὼς ελεγε, ὅτι μὲ κοιτάτε ὅλοι σας: μὲ στενοχωρᾷ, μὰ λεύτερα, κοιτάτε με».

Ὅταν σήκωσε τὰ μάτια της εἶχε στὸ βλέμα της κάτι ἄγριο, μεγαλόπρεπο καὶ ξαφνιασμένο, ποὺ ἐμοιαζε μὲ τὸ βλέμα τῆς ἀλαρίνας. Τὸ ἀνάστημά της ψηλὸ καὶ λιγερὸ, μὲ μέση ἀψευγάδιαστη.

— Τί κάνετε στὸν κῆπο; τὴ ρώτησε ὁ Ἰπατόφφ, ποὺ ζήτησε νὰ τὴν κάνει γιὰ νὰ μιλήσει.

II

Ξέρεις τί λένε τὰ τραγούδια
ποὺ ψὲς λάλησαν τὰ πουλλιά
πρὶν νὰ κουρνιάσουν στὲς φωνιές των;
Ξέρεις τί μελετᾷ ἡ χλίσση
βουβὴ στοῦ ὕπνου τὴν ἀγκάλια;
Ὅλα εἶναι δέηση γλυκειὰ
στὴν ἀδριο ποῦ δὲ προβάλλη
νὰ φέρη ἥλιο, ἀγάπη καὶ χαρὰ.
Πιὰ μένα—ὡς ἀπλόνη ἡ νυχτιά
τὰ μαθρὰ της φτερὰ αἰώνια.
Μέσα στὸ βάθος τῶν ματιῶν σου
βρίσκω τὸν ἥλιο ποὺ ἔχει δύσει.
Τὸ ἦσυχον χαμόγελό σου
εἶν' τῶν ὀνείρων μου ἡ βροῦση.

III

Ψηλὰ τ' ἀστέρια τρεμουλιάζουν.
Ἡ νύχτα ὀνειρα σκορπάει.
Νεράιδες λούζονται στὲς βροῦσες
καὶ μιὰ τους μὲ γλυκοκιντᾷ.

Τῆς πῆρα ἓνα φιλλ δροσοῦτο
μὲ φίλησε κι' αὐτὴ δειλά.
Τραγούδια ξύπνησαν τὴ φύση
καὶ ῥόδισε ἡ ἀυγὴ γλυκά.

München, Januar.

S.P.P.

ΛΙΓΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΛΗΡΟ ΜΑΣ

Ἐνας παλιὸς φίλος μου καὶ γέρος στύλος τῆς ἐθνικῆς μᾶς γλώσσας, ποὺ πολὺ τὸν ἐχτιμῶ καὶ τὸν ὑπολήπτομαι, ὅταν διάβασε στὸ «Νουμά» τὴν ἱστορία μου ἀπὸ τᾶγιο Ὄρος, μού ἔγραψε νὰ μ' ἐρωτήσῃ γιατί τ' ἔβαλα μὲ τοὺς παπαδες, καὶ τί μὲ πειράζει ἂν τρῶνε ἐλιές ἢ χαβιαρι. Τοῦ ἔγραψα πίσω καὶ τοῦ εἶπα πὼς δὲν ἔχω τίποτα μὲ τοὺς παπαδες προσωπικῶ, ἀλλὰ μὲ τὸ σύστημα, ποὺ στὴν Ἑλλάδα μάλιστα ἀκολουθοῦνε κι αὐτοὶ τὸ καταραμένο σύστημα τοῦ ρουτφετιοῦ, ποὺ ἀφανίζει τὸν τόπο. Θέλω νὰ χτυπήσω κατακέφαλα κάθε τι ποὺ ἀφανίζει τὸ κακόμοιρον τὸ ἔθνος, καὶ δὲν τοῦ δίνει καιρὸ ν' ἀναπνέψῃ.

Ἦθελα νὰ ξέρω τί κάμανε τὰ μοναστήρια ἀπ' τὸ Βυζαντινὸ καιρὸ ἀκόμη ὡς τώρα. Πλημμύρισαν τότες τὸν τόπο, καὶ δὲν ἔκαμν ἄλλο παρὰ νὰ γράφουνε Συναξάρια, Ἀμαρτωλῶν σωτηρίες, καὶ χιλιάδες ἀνωφέλεφτα τροπάρια, ποὺ ὡς τώρα ἀκόμη ὁ ἀ-

IVAN TOURGUÉNEFF

ΑΝΤΖΑΡ*)

— Νά, σὰς παρουσιάζω τίς δυὸ θυγατέρες μου, εἶπε ὁ Ἰπατόφφ, Κάτια καὶ Νάστια. Νά καὶ ἡ γυναικαδέφρη μου Μαρία Παυλόβνα ποὺ εἶχα τὴν τιμὴ νὰ σὰς μιλήσω γιὰ δαύτη. Ὁ Ἀστακόφφ ἐχαιρέτησε τὴ Μαρία ποὺ τοῦ ἀποκρίθηκε μ' ἓνα γλήγορον κούνημα τοῦ κεφαλοῦ. Κράταε στὸ χέρι ἓνα κλαδευτηράκι ἀνοιχτό. Τὰ πυκνά της καστανὰ μαλλιά ξέφευγαν λίγο ἀπὸ ἓνα χτένι ποὺ μόλις τὰ συγκράταε, κ' ἓνα φύλλο εἶτανε σκαλωμένο ἀπάνου τους. Τὸ λιοκαμμένο της πρόσωπο φούντωσε καὶ βάρφθηκε στὸν ἀνοιχτὸν ἄγερ. Ἀνάπνεε βαθειά τὰ μάτια της λάμπανε φαινόταντε πὼς ἐτρεξε, καὶ κάπιες λερωσιές ἀπάνου στὸ φῶρεμά της δείχνανε πὼς ἐδούλεψε στὸ περιβόλι. Βγήκε ἀμέσως ἀπὸ τὴν κά-

*) Κοίταξε φύλλ. 220.

— Κόψαμε ξερὸ κλάδα κι' ἀνοίγαμε βραγιές, ἀποκρίθηκε μὲ μιὰ φωνὴ βαθειά καὶ γλυκειά.

— Εἴσατε ἀποσταμένες;

— Τὰ παιδιὰ ναί, μὰ ὄχι κ' ἐγὼ.

— Δὲν πιστεύω. Εἶσαι μιὰ ἀληθινὴ Μπουμπουλίνα (*).

— Εἶδατε τὴ γιαγιά;

— Ναί, κοιμᾶται.

— Θάγαπάτε τὰ λουλούδια, εἶπε ὁ Ἀστακόφφ μπαίνοντας στὴν κουβέντα.

— Ναί.

— Γιατί δὲ βάνεις ποτὲ καπέλλο ὅσων βγαίνεις;

εἶπε ὁ Ἰπατόφφ: κοίταξε πὼς εἶσαι κόκκινη καὶ λιοκαμένη.

Κείνη πέρασε τὸ χέρι της στὸ πρόσωπο της σιωπηλά, ἓνα χέρι μακροῦλό καὶ ἠλιοκαμένο, γιατί δὲν ἔβανε ποτὲς της χεροχτία.

— Σὰς ἀρέσει νὰ περνᾶτε τὴν ὥρα σας στὸ περβόλι σας; ξαναρώτησε ὁ Ἀστακόφφ.

— Ναί.

Ὁ Ἀστακόφφ πῆρε ἀφορμὴ νὰ δηγηθῆ πὼς

(*) Τὸνομα τῆς ἡρώνας τῆς ρωμαϊκῆς, στὴν ἐπανάστασιν εἶτανε πολὺ δημοτικὸ στὴ Ρουσία.

γράματος λαός τὰ παίρνει γιὰ βάση τῆς θρησκείας του. Τὸ Κράτος εἶχε γυμνωθεῖ τότες ἀπ' τὰ παληκάρια, πού ἀντίς νὰ διαφευγῆσαν τὸν τόπο, ἐφευγαν στὶς Μονές πού ἀκόμα καὶ στὴν πρωτεύουσα εἴτανε ἕνα σωρὸ ἀπ' αὐτές. Μέρα μὲ τὴν ἡμέρα τὸ κακὸ περίσσευε, κ' οἱ Σαρακηνοὶ προχωρούσανε, ὅσο πού φάνηκε Λέοντας ὁ Ἰσαυρός, κ' ἐχτύπησε κατακέφαλα τὸ κακὸ, ἔχοντας μαζί του καὶ τοὺς πιὸ ἀξιούς καὶ γραμματισμένους τοῦ κλήρου ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Ὁ Λέοντας τότες ἔσωσε τὸ Κράτος ἀπ' τὴ λάμια πού τὴν ἔτρωγε, καὶ τὸ νέο του σύστημα βάσταξε περισσότερο ἀπὸ ἑκατὸ πενήντα χρόνια, ὡς τὸν καιρὸ πού φάνηκε ἡ Ἀθηναία Εἰρήνη, γυναίκα φιλόδοξη πού γιὰ νὰ πάρῃ τὴν ἀρχή, τύφλωσε τὸ γιό της Κωνσταντῖνο τὸν ὅσο, παιδί ἀνήλικο ἀκόμα, κ' ἔφερε πίσω τὸ παλιὸ σύστημα. Ὅστερ' ἀπ' αὐτὴν ἦρθαν ἄλλοι, καὶ προσπάθησαν ν' ἀναποδογυρίσουν καὶ πάλι τὰ πράγματα, ἀλλ' εὗρισκαν μεγάλες δυσκολίες, γιὰτὶ ὁ λαὸς εἶχε ζυμωθῆ μὲ τίς καταστρεπτικὰς ἰδέας πού οἱ παπᾶδες τοῦ ἔβωλαν στὸ κεφάλι του, ὡς τὸν καιρὸ πού ἦρθε στὸ θρόνο ἡ Θεοδώρα, στὶς ἀρχές τοῦ 842, καὶ συγκάλεσε σύνοδο ἀπὸ δικούς της στὶς Βλαχέρνες, ὅπου κὶ ἀποφασίστηκε ν' ἀναθεματίσουνε ὅλους πού πολέμησαν παληκαρίσια γιὰ τὸ νέο σύστημα· καὶ γιὰ νὰ πιτύχῃ τὸ σκοπὸ της, κατεβάζει ἀπ' τὸ θρόνο τοῦ Πατριαρχείου τὸν Ἰωάννη Γραμματικό, ἕναν ἀπ' τοὺς πιὸ ἀξιούς καὶ γραμματισμένους Πατριάρχιδες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸν ξορίζε ἀπ' τὴ πρωτεύουσα καὶ βαζει στὸν τόπο του τὸ μοναχὸ Μεθόδιο κατὰ τὸ 842.

Ἀπὸ τὸ ὀλίθριο σύστημα εἴτανε πού βύζανε ὅλο τὸ πλοῦτο τοῦ ἔθνους. Τὸ Κράτος γυμνώθηκε κ' ἀπὸ ἀνθρώπους κ' ἀπὸ χρήματα. Τὰ μοναστήρια γέμιζαν ἀπὸ πλοῦτο κ' ἀφιέρωματα.

Τώρα τί γένηκε ὅλος αὐτὸς ὁ πλοῦτος, καὶ πότε οἱ παπᾶδες δώσανε λογαριασμὸ στὸ ἔθνος τί κάνανε μὲ τόσο χρυσάφι; Τί ἔκαμε ὁ ἅγιος Τάφος πού μιλοῦντα μάζεβε ἀπ' τοὺς προσκυνητάδες, καὶ τί ἔκαμαν τὰ μοναστήρια στὸ ἅγιο Ὄρος; Ὅστε ἕνα τυπογραφεῖο δὲν κάμανε γιὰ νὰ δημοσιέψουνε ἢ τὴ Γραφή, ἢ τὸς ἄλλους ἡθασαυροὺς πού ἐγραψαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Ἐνα μόνον τυπογραφεῖο στὴ Βενετία πού δημοσιέψε τὸ ψαλτήρι καὶ τὸ χρωήχι· καὶ κατὶ ἄλλα παρόμοια, ἀλλὰ τόσα ἄλλα σπουδαῖα χειρόγραφα πού σαπίζουνε στὰ μοναστήρια, κανεὶς δὲν τὰ εἶδε. Βύζανανε πάντα τὸ λαὸ ὅσο μπορούσαν, ἀλλὰ τί καλὸ κάνανε γι' αὐτὸν, πότε

τὸν εἶδανε γυμνὸ καὶ τὸν ἐντυσαν, πότε φτωχὸ καὶ τὸν βοήθησαν; Γιὰ ὅ,τι κάνανε πρέπει νὰ πλεωροῦν, καὶ ἀναλόγως τῆς πλεωρωμῆς τὸ κάνανε.

Ὁ ἀμβωνας πού ἀντιλαλοῦσε στὸν καιρὸ τῶν Χρυσοστόμων κ' ἐδίδασκε τὸ λαὸ τὴ θρησκεία του, καθεται ἀνεργὸς τώρα, κὶ ἂν μιλή πού καὶ πού, μεταχειρίζεται μιὰ γλώσσα, πού δὲν τὴν καταλαβαίνει ὁ λαός.

Οἱ δεσποτάδες μας τὸ θαρροῦν, φαίνεται, ταπεινωσὴ νὰ μιλοῦν ἀπ' τὸν ἀμβωνα, καὶ νὰ δίνουν τὸ παραδειγμα καὶ στοὺς ἄλλους.

Δὲν εἶναι δυνατὸ, τόσο ὁ Πατριάρχης καθὼς καὶ ἡ Σύνοδος τῆς Ἑλλάδας, νὰ τοὺς ἀναγκάζουν νὰ τὸ κάνανε ταχτικὰ ἀφοῦ οἱ ἴδιοι δὲν τὸ συλλογίζονται; Ἄς δοῦν τοὺς Εὐρωπαίους παπᾶδες καὶ Δεσποτάδες πὺς ἐργάζονται, κὶ ἄς πάρουν τὸ παραδειγμα γιὰ νὰ φανοῦν ἄξιοι γιὰ τὴ θέση πού κρατοῦνε. Εἶναι καιρὸς νὰ διορθωθῶμε, σ' αὐτὸ τουλάχιστον, ἀφοῦ στὴν πολιτικὴ μας ἐπιπέδῃ δὲν ὑπάρχει.

Manchester 28)10 Νοέβρη 1906.

K. Π.

ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗ

(Γράμματα τῶν κ.κ. Ψυχᾶρη καὶ Παλαμά)

Φίλε Περγιαλίτη,

Πολὺ ὠραῖο τὸνομά σου ἢ τὸ ψευτόνομά σου καὶ δὲ τὸ ἤξερα πὺς ὁ Ἀλκυόνας λέγεται σήμερα Περγιαλίτης. Πολὺ νόστιμο καὶ τὸ βιβλιαράκι σου φρέσκο, φρέσκο, σὰν τὴ θάλασσα, κάποτες καὶ λυπημένο, καὶ μὲ κατὶ ρίμες γιομάτες γιομάτες καὶ χτυπητές, σὰν τὰ κύματα. Ἴσως ἔχουνε πάλαι οἱ στίχοι σου καὶ τὴ γληγοράδα τοῦ κυμάτου: σὰ νὰ τρέχουνε μ' ἐφοκλία μεγάλη καὶ νὰ μὴ στάθηνε πάντα ὁ ποιητὴς νὰ τοὺς δώσῃ τὴ χρειάζουμένη φεγγοβολιά, σὰν τὸ κύμα πού λούζει καὶ λούζει τὸ βράχο, ὡς πού νὰ σοῦ τὸν κάμη νὰ γυαλίξῃ, νὰ λάμπῃ ἀκόμη καὶ σὰν εἶναι μάθρος. Τὸ νόημα, τὸ αἶσθημα, ὁ ρυθμὸς ὁ ἴδιος δὲ βγαίνουνε πάντα ὅπως πρέπει, ὅπως τὸ προσμένει ὁ ἀνκνώστης. Φοβοῦμαι μήπως ἀμελήθηκε τὸ δούλεμα ὅσο κ' ἡ γλώσσα. Λέξεις ὁμορφές, γλυκές, ζουγραφιστικές ἔχει κάμποσες· μὰ γλώσσα πού δὲν ἔχει, δὲν ἔχει ἀρκετὴ γραμματικὴ, γιὰ μένα θὰ πῆ πὺς δὲν ἔχει ἀρκετὴ δουλειά· θὰ μοῦ πῆς: ἀλκυόνας, περγιαλίτης, πού νὰ

κάθουμαι, ἀδερφέ, νὰ δουλέβω. Μὰ ἐγὼ ἐξ ἐναντίας ἀπορῶ πολὺ μὲ τὰ πουλιὰ καὶ μὲ τὴν τέχνη τους· χωρὶς τόση τέχνη, χωρὶς τόσο κόπο, δὲ θὰ πετούσανε τόσο ἀψηλά.

Δικός σου
ΨΥΧΑΡΗΣ

Ἀγαπητέ συνάδελφε,

Δὲν ξέρω γιὰτὶ μοῦ θύμισαν τὰ «Τραγούδια τῆς Ἀκρογιαλίας» τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου: «Μάρθα μεριμᾶ... Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο...»

Μοῦ φάνηκε πὺς ἐμεῖς οἱ ἄλλοι πού ζητήσαμε νὰ κλείσουμε στοὺς στίχους μας πολλὰ μαζί, δὲν εἴμαστε οἱ εὐτυχισμένοι· ὁ καλύτερος εἴσατε οἱ πού διαλέξατε τὴν ἀγαθὴν μερίδα: νὰ τραγουδάτε τὴ θάλασσα· κατὶ λιγότερο κόμα, ἀλλὰ τόσο μεστό ἀπὸ ποίηση τὰκρογιαλῆ· κ' ἐμένα τίποτις δὲ μὲ συγκινᾷ σὰν τὴ θάλασσα, κὶ ὅσο κὶ ἂν ζῶ μακριὰ της, μοῦ φαίνεται πὺς εἶμαι πιὸ κοντὰ στὴ θάλασσα, καὶ κανένα ἄλλο στοιχεῖο δὲ βλέπω τόσο ἐκφραστικὸ καὶ τόσο μέγα.

Γι' αὐτὸ καὶ τὰ τραγούδια σας δὲ μπορούσα παρὰ νὰ τὰ προσέξω καὶ μὲ συγκίνηση νὰ τὰ διαβάσω ὅλα μετρημένα καὶ μελωδικὰ μὲς ὑποβάλλον δροσεροὺς πόθους καὶ μὲς λένε γλυκὸς καμμοῦς. Μερικὰ μάλιστα σὰν τὸ «Γυρισμὸ», σὰν τὸ «Ρυακί», σὰν τὸ «Ἐπιγράμμα», σὰν τὴ «Βαρκούλα», ξεχωρίζουν ζωηρότερα.

Περιμένουμε τὰ «Τρελλὰ Τραγούδια» καὶ τὰ «Μωσαϊκά».

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ ΤΑΦΩΝ

(Ἀπόνα νεκροταφεῖο τοῦ μέλλοντος)

1.

Αὐτὸς ὁ τάφος κόκκινο πού τὸν στολιζοῦν κρίνοι· Κάποιο γυαλάκια κριτικὸ στὴν ἀγκαλιά του κλείνει. Διαβάτῃ, μὲς στὸ μνήμα πού εἶν' εὐχαριστημένους· Σὲ ὄριζοντα στενότερο ζοῦσε ὁ συγκωρημένος.

2.

Ἦνεγι, γυναίκα! ἀνθρώπων ὁ τάφος κλεῖ μεγάλο: Στὸ Ρένση τόνα του κινὶ καὶ στὴν Ἀθήνα τᾶλλο. Κατὸ ἀπ' τὰ σκέλια του ανοιχτὰ, μὲ βάδιμα ὠραῖον, Μπροστὰ μὲ ἱεροτελεστὴ Κίμωνα τὸν Κυπραῖον, Ἀργυπερνοῦσέν ἢ πομπὴ τὸν νέον «Παναθηναίων».

Νικόλαος β'.

ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ γειτόνους του, ὁ πρίγκηπας Ν. εἶχε ἕνα λαμπρὸ περιδῶλο: εὐ πρωτοπερβολάρης του, ἕνας γερομανός, εἶπε, παίρνει μιστὸ δυὸ χιλιᾶδες ρούμπλια».

Ὁ Ἀστακόφφ δὲ συνήθεε νὰ λήθῃ ψέματα, κ' ὥστόσο πρόσστες πεντακόσια ρούμπλια.

— Πὺς τονὲ λένε αὐτὸ τὸν περβολάρη; ρώτησε ξαφνικὰ ἡ ψυχὴ τῆς Τσίπης καὶ σηκώθηκε.

— Δὲν ξέρω μὰ τὴν ἀλήθεια... Μάγερ... Μὺλ λερ... μὰ γιὰτὶ ρωτᾶτε;

— Εἶναι πάντα χρήσιμος νὰ ξέρῃ κανένας ἕνα ὄνομα ἀπὸ φαμίλια, ἀποκοιθήκε κείνος ξανακαθίζοντας.

Ὁ Ἀστακόφφ ἔακολούθησε νὰ μιλάῃ γιὰ τὸν πρίγκηπα Ν. Οἱ δυὸ κοπέλες ἐμπήκανε κρυφὰ, καθίσανε πλάι πλάι κὶ ἀρχίσανε νὰ τὸν κοιτᾶνε ἄπαυα δίνοντας σκουντιές ἢ μιὰ τῆς ἀλληνῆς μὲ τὸν ἄγκωνα.

— Ὁ Γέγκορ Καπίτονιτς ἔρχεται, εἶπε ἕνας δούλος ἀπὸ τὸ κατώφλι τῆς πόρτας.

— Πὺς του νὰ περάσῃ, πὺς του νὰμπῃ μέσα, φώναξε ὁ Ἰπατόφφ. Ἐνας κοντὸς καὶ χοντρός γέρος ἐμπήκε. Τὸ πρόσωπο του εἴτανε φουσκωμένο καὶ ζαρωμένο σὰν ψημένο μῆλο. Φόρας ἕνα σκουρὶ σταχτὶ

μὲ σειρήτια μαῦρα καὶ ὁμοιοε γιανὰ, καὶ τὸ βελουδένιο του πλατὺ πανταλόνι· ἔφτανε ὡς-στὰ στραγάλια του.

— Καλημέρα ἀγαπητέ μου φίλε, καλημέρας, φώναξε ὁ Ἰπατόφφ πηγάζοντας γιὰ ἀπάντημα του. Εἶναι κάμποσος καιρὸς πού δὲ σείδαμε.

— Ἀλήθεια, ἀνοκρίθηκε ὁ ἄλλος μὲ φωνὴ παραπονιαρική καὶ τσεβή, σὰν χαίρετῃσε πρῶτα καθένανε χωριστὰ.

— Μὰ τὸ ξέρτε, Μιχάλη Νικόλαϊτς. Τάχα παντουχάινετε πὺς εἶμαι ἐλεύθερος;

— Καὶ γιὰτὶ δὲν εἶσαι ἐλεύθερος;

— Καὶ ἡ Ματρώνα Μαρκόβνα;

— Αἶ, καλὰ... καὶ ἡ Ματρώνα Μαρκόβνα; εἶπε ὁ Ἰπατόφφ κἀνοντας κρυφὰ νόημα στὸν Ἀστακόφφ γιὰ νὰ προσέξῃ.

— Μὰ τὸ ξέρε; ὅλος ὁ κόσμος, ἔακολούθησε ὁ Καπίτονιτς καθίζοντας, καὶ τὸ ξέρτε καὶ σεις πὺς δὲν εἶναι εὐχαριστημένη ποτις μὲ μένα. Ὅ,τι καὶ νὰ εἰπῶ, δὲν εἶναι ποτις εὐγενικό, δὲν εἶναι ποτις καθὼς πρέπει. Καὶ γιὰτὶ ποτις δὲν εἶναι καθὼς πρέπει, ὁ θεὸς μοναχὰ τὸ ξέρε. Καὶ οἱ δεσποινίδες... οἱ θυγατέρες μου ἤθελα νὰ εἰπῶ, ἀγκαλιὰ κὶ αὐτές ταιριάζοντε, μὲ τὴ μητέρα τους. Δὲ λέω...

Ἡ Ματρώνα Μαρκόβνα εἶναι μιὰ δυσεῦρετη γυναίκα· μὰ στὰ φερσίματα κρατᾶει μεγάλη ἀφοστήρητη.

— Σὲ παρακαλῶ σὲ τί τὰ φερσίματά σου εἶναι ἄσκημα, Γέγκορ Καπίτονιτς;

— Τὸ καλοσυλλογιέμαι καὶ γὼ ὁ ἴδιος. Ὅστοςο εἶναι δύσκολο νὰν τὴν εὐχαριστήσω. Χτὶς χάρη λόγου εἶπα στὸ τραπέζι: «Ματρώνα Μαρκόβνα, κὶ ὁ Καπίτονιτς ἔκαμε τὴ φωνὴν του χαϊδεφρική, ἐπιτρέπεται... μοῦ φαίνεται πὺς ὁ καρτσιέρης μας δὲν καλοσυγυράει τᾶλλογὰ δὲν ξέρε τὴ δουλειὰ του σήμερα το μαῦρο ἔλογο εἶναι ἀποκαμωμένο». Ὅστοςο νὰ πού ἡ Ματρώνα Μαρκόβνα ξέσπασε σὰν κεραυνός κὶ ἀρχίνησε νὰ μὲ ξεντροπιᾶζει. «Δὲν ξέρεις, μοῦ λέει, νὰ φέρνεσαι εὐγενικὰ μπροστὰ στὶς κυρίες» καὶ νὰ πού οἱ δεσποινίδες ἐφύγανε ἀμέσως ἀπὸ τὸ τραπέζι. Καὶ τὴν ἄλλη μέρα κιόλα οἱ δεσποινίδες τοῦ Μπιρλολέφφ, οἱ ἀνηψιάδες τῆς γυναίκας μου, τὰ ξέρανε οὔλα. Καὶ σὲ τί μίλησα ἄσκημα, τὸ λοιπόν; σὰς ρωτᾶω. Εἶν' ἀλήθεια, πού κάποτες μιλάω χοντρά, μὰ στὸ σπῆτι του ποιός δὲ μιλάει ὅπως θέλει; Αἶ, τὸ λοιπόν, τὴν ἄλλη μέρα οἱ δεσποινίδες Μπιρλολέφφ τὰ ξέρουν οὔλα. Δὲν ξέρω πῶς νὰ κάμω. Κάποτες κάθουμαι καὶ συλλογιέμαι γιὰ τὰ φορέματά μου. Κὶ ὅταν κανένας συλλογιέται τοῦρχειται ἢ